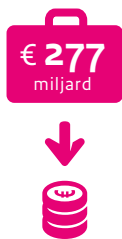
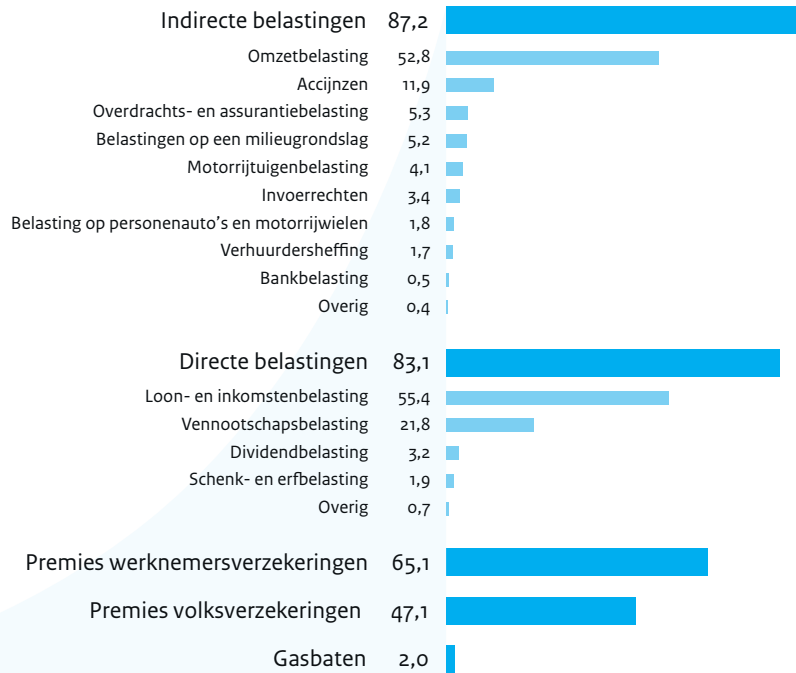

Overzicht inkomsten en uitgaven Rijksoverheid 2018

Bedragen in miljarden euro

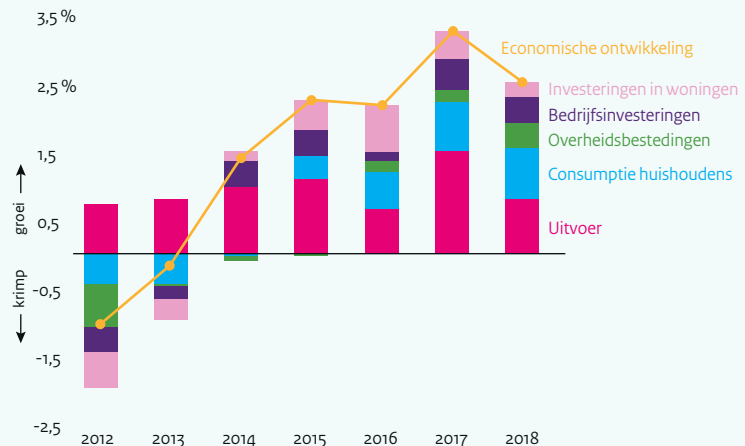
Samenvatting Miljoenennota 2018

Het gaat goed met de Nederlandse economie

De Nederlandse economie blijft groeien, ondersteund door een toename van de binnenlandse consumptie, de uitvoer, de overheidsbestedingen en de investeringen. De bedrijfsinvesteringen stijgen door de toegenomen productie en het groeiende producentenvertrouwen. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt zijn positiever dan eerder werd voorspeld. De werkloosheid daalt snel doordat het aantal banen toeneemt. De inflatie stijgt in beperkte mate. De gemiddelde huizenprijs stijgt snel en het aantal transacties is historisch hoog, maar de ontwikkelingen op de woningmarkt verschillen tussen regio's. De Nederlandse economie profiteert van het verbeterde economische beeld in de Eurozone en daarbuiten.

Opbouw economische ontwikkeling

Risico's

Als open economie is Nederland kwetsbaar voor internationale ontwikkelingen en onzekerheid

Gevolgen Brexit

Terrorisme en geo-politieke instabiliteit

Toename handelsbarrières

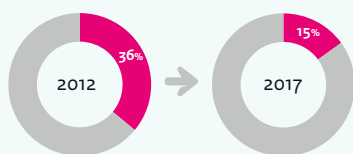
Gevolgen lage rente

Maar er zijn ook risico's: Nederland wordt als open economie relatief hard geraakt als het economisch tij in Europa of op mondiaal niveau keert. De uitreding van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie, de onzekere economische koers van de Verenigde Staten en (geo)politieke spanningen in onder andere Noord-Korea zijn bronnen van onzekerheid, die de groei van de Nederlandse economie kunnen beïnvloeden. Ook de gevolgen van het onconventionele monetair beleid – en op termijn de uitfasering daarvan – zijn onzeker. Ten slotte zijn de afspraken in het klimaatakkoord van Parijs een urgente opgave voor de komende jaren.

Huishoudens profiteren van de economische ontwikkeling

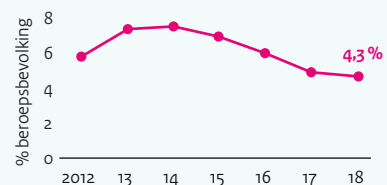
Percentage hypotheek onder water

De Nederlandse burger voelt ook dat het beter gaat met de economie. De verwachtingen voor het komende jaar zijn toenemend positief. Vooral mensen die weer werk hebben gevonden en degenen die profiteren van de gestegen huizenprijzen, ervaren vooruitgang. Het aantal huishoudens met een zogenaamde onderwaterhypotheek – waarbij de waarde van de woning lager is dan de hypotheekschuld – blijft dalen.

De groei van de economie en de toenemende krapte op de arbeidsmarkt gaan nog niet voor iedereen gepaard met een stijging van lonen en koopkracht. Hierbij spelen de toegenomen flexibilisering van de arbeidsmarkt en het onbenutte potentieel van mensen die nog buiten de arbeidsmarkt staan, mogelijk een rol. Er zijn ook nog steeds werklozen op zoek naar een baan, en door de stijging van de huizenprijzen wordt het voor starters op de woningmarkt en gezinnen die groter willen wonen, lastiger om een geschikte woning te vinden.

Werkloosheid

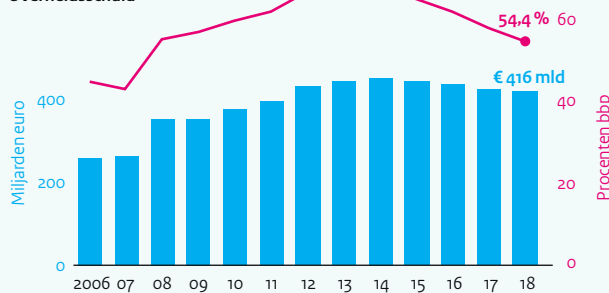

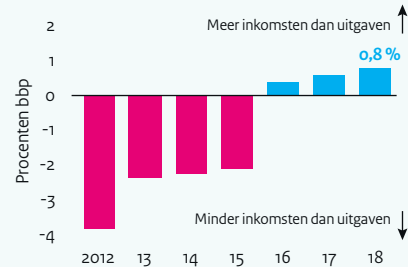
Begrotingsoverschot en dalende schuld

De gunstige economische ontwikkelingen zorgen voor een verbetering van het begrotingssaldo en een afname van de schuld. Het begrotingsoverschot dat in 2016 is ontstaan, loopt verder op tot 0,8 procent van het bruto binnenlands product (bbp) in 2018. Het begrotingssaldo blijft daarmee aanmerkelijk gunstiger dan geraamd bij de start van het Kabinet-Rutte-Asscher in 2012. Dit komt vooral doordat de aanhoudende economische groei leidt tot meer belasting- en premieontvangsten. Ook de lagere rente draagt, onder andere door afnemende rentelasten op de overheidsschuld, bij aan het positievere begrotingssaldo. Daar staat tegenover dat de veel lagere gasbaten door afgenomen productie en lagere gasprijzen het saldo drukken.

Overheidsschuld

Overheidssaldo

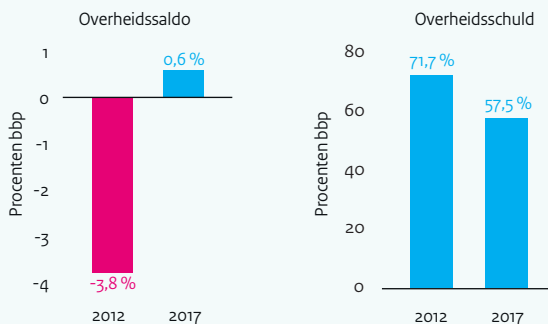

Als gevolg van het begrotingsoverschot, de groei van het bbp en de afbouw van het belang van de staat in ABN AMRO en a.s.r. is de overheidsschuld gedaald tot 54,4 procent van het bbp in 2018. Daarmee ligt de overheidsschuld lager dan de Europese schuldennorm van 60 procent, maar nog steeds aanmerkelijk hoger dan voor het begin van de economische crisis (45 procent in 2008). Met de gefaseerde privatisering van ABN AMRO en a.s.r. bouwt de overheid haar tijdens de crisis aangegane aandeelhouderschap in deze financiële instellingen af.

Buffer overheidsfinanciën voor vergrijzing en toekomstige crises

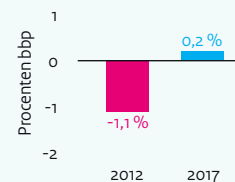
Overheidsfinanciën voor start Rutte-Asscher in 2012 vergeleken met 2017

Bij gezonde overheidsfinanciën kan Nederland een toekomstige crisis opvangen en de kosten van de vergrijzing dragen. Om niet direct te hoeven bezuinigen in perioden van economische tegenslag en om te kunnen reageren op een crisis, is het belangrijk dat – nu het economisch meezit – het begrotingssaldo positief is en de schuld verder wordt afgebouwd. Dit schept ruimte om bij tegenslagen een tekort te laten ontstaan en de schuld op te laten lopen. Gezonde overheidsfinanciën zijn bovendien belangrijk om de kosten van de vergrijzing – zoals toenemende uitgaven aan pensioenen en zorg – en andere collectieve voorzieningen zoals onderwijs te kunnen dragen.

Nederland had lange tijd een zogenoemd houdbaarheidstekort, maar de overheidsfinanciën zijn na het Regeerakkoord van het Kabinet-Rutte-Asscher weer houdbaar. Dit betekent dat de huidige collectieve voorzieningen betaalbaar blijven, zonder dat het nodig is om de belastingen te verhogen of de rekening door te schuiven naar volgende generaties via een olopende overheidsschuld. Dit is onder andere te danken aan ingrepen van het kabinet, zoals de hervorming van de AOW, de zorg en de woningmarkt (beperking hypotheekrenteaftrek).

Houdbaarheidssaldo voor start Rutte-Asscher in 2012 vergeleken met 2017

Kernpunten begroting 2018

€ 435 mln

Implementatie kwaliteitskader verpleeghuiszorg

€ 425 mln

Koopkrachtreparatie kwetsbare groepen

€ 270 mln

Primair onderwijs

€ 116 mln

Investing in veiligheid Nederland

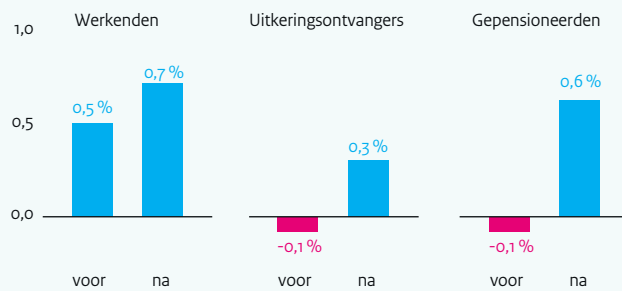

€ 100 mln

Uitvoeringsorganisaties: Belastingdienst en Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit

Het kabinet verbetert de koopkracht van kwetsbare groepen en maakt middelen vrij voor onder andere de verpleeghuiszorg, primair onderwijs, veiligheid en uitvoeringsorganisaties. Door diverse koopkrachtmaatregelen van het kabinet gaan werkenden, uitkeringsontvangers en gepensioneerden er in 2018 doorsnee in koopkracht op vooruit.

Ontwikkeling mediane koopkracht 2018 voor en na koopkrachtpakket

Deze samenvatting is een uitgave van het Ministerie van Financiën en is gebaseerd op de Miljoenennota 2018. Zie rijksoverheid.nl/prinsjesdag voor meer informatie en rijksbegroting.nl en rijksfinancien.nl voor de cijfers.